

GLEDALIŠKI LIST

Narodnega gledališča v Ljubljani

1936-37

DRAMA

Urednik: J. Vidmar

Izhaja za vsako premijero

Din 2-50

Okusno Vas oblači le
DAMSKI MODNI SALON

Cene in izdelava solidna

Sonja

GLEDALIŠKA UL. 7

**NOVO OTVORJENI
SALON DAMSKIH KLOBUKOV**

**„OREL“
LJUBLJANA
SV. PETRA C. 13**

**VELIKA IZBIRA IN PRVOVRSTNA
KVALITETA — NIZKE CENE**

IZVOLITE SI OGLEDATI MOJE IZLOŽBE!

PAPIR, pisarniške, tehnične in šolske potrebščine

Najugodnejše v največji izbiri

IV. BONAČ, Ljubljana

Akademiki dobijo pri nakupu popust

Nalivna peresa

GLEDALIŠKI LIST

NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

1936/37 D R A M A Štev. 11

M. HODGE:

DEŽ IN VIHAR

PREMIERA: 16. JANUERJA 1937

Mertona Hodgea zgodba »Dež in vihar«, ki jo je za oder priredil Detlef Sierck, nas predstavlja v dijaško življenje, v dijaški dom v majhnem univerzitetnem mestecu na Škotskem. V domu škotske dijaške mamice živi majhna družba petih medicincev, ki so se v tej hiši sešli z vseh krajev Anglije. Vežeta jih študij in zlato razpoloženje mladosti, dobra volja, poklicne težave in ljubavne zgodbe. Med temi dobrimi, veselimi, mladostno resnimi in mladostno lahkomišelnimi fanti živi zrelejši tujec, Francoz. Nekak večni popotnik, nekak Ahasver je. Njegov pojav je v vsakem oziru dobro preudarjena protiutež domačemu angleškemu, oziroma škotskemu življu. To je hladen, rahlo ironičen in prebujen razum sredi mladega, nagonskega in čustvenega domačega dijaštva. Ta Francoz je tudi tisti pojav, ki iz te ozko omejene in nekoliko provincijalne družbine odpira poglede in razglede preko širnega sveta.

V to okolje, ki je že samo po sebi ljubeznivo, je avtor vkomponiral preprosto, toda čudovito toplo ljubavno zgodbo. Mlad dijak sreča v tej hiši svojo, če že ne prvo, pa vsaj veliko ljubezen. Njen razvoj in razcvit je vnanje in notranje nekoliko otežen. Dijak je čustveno vezan na svojo mater in na dekle, ki mu ga je mati izbrala za nevesto, dasi je njegovo srce prav za prav svobodno. Kajti šele v tej drugi ljubezni je srečal pravo žensko, nekoliko materinsko dekle, ki je srčno docela jasno in popolnoma zavedno. Ta ljubica mu daje moč, da sploh lahko dovrši študij in da ga dovrši tako

zelo uspešno. Dvoje stvari je, ki dajeta tej preprosti ljubavni zgodbi poseben, prepričevalno poetičen čar. To sta portreta obeh zaljubljenцев v medsebojnem odnosu, zlasti pa še portret dekleta, s katerim doživi mladi fant svojo veliko ljubezen.

Osebnosti obeh ljubimcev sta risani tako, da se v njunem razmerju z lepo diskretnostjo, a vendar z vso jasnostjo in točnostjo zrcalita osnovni naravi obeh spolov, moškega in ženskega. Kaj more biti bolj moškega, kakor je sebičnost in čustvena nezavednost, neorientiranost tega mladega medicenca, kakor je njegova neodločnost in skoraj boječa obzirnost do prve ljubice? Kaj je bolj moškega kakor nagona preprostost, s katero jemlje in sprejema darove ljubezni, ne da bi se do kraja zavedal, kaj prejema in kaj daje. In kaj more biti bolj ženskega kakor čustvena zrelost in jasnost tega mladega dekleta, ki se tako brez obžalovanja in samo s prikrito bolečino žrtvuje, ne da bi se nadejala kakega povračila. To dekle iz kolonije, iz Nove Zelandije, je v svoji čustveni predanosti tako do kraja ženska, da celo v trenutku, ko izgublja dragega, ničesar ne obžaluje, marveč iz vsega srca izjavlja, da ji je dal najlepše, kar jo je sploh moglo doleteti v življenju, in to zagotavlja moškemu, ki bi jo v svoji nezavednosti in slepoti res lahko zapustil ali vsaj izgubil. To dekle je, kakor že rečeno, tako popolna ženska, da se človeku zdi skoraj utelešena sanja, kakršne sanja o ženski sleherni moški. In vendar je njena osebnost živa, prepričevalna in realna. Njena človečnost in ženskost sta žarišče vse te skromne zgodbe, ki je polna mladosti, ganotja in radosti, skratka vseh lepih in nežnih čustev, in vsa ta čustva so presvetljena z njeno blago in toplo lučjo. Sugestivnost te osebnosti je tolikšna, da človek spričo nje komaj opazi sledove Freudovskih spoznanj o ljubimcih, ki so podzavestno vezani na svoje matere in ki zaradi tega iščejo materinskih ljubic itd.

Vnanjo napetost vnaša v te ljubeznive prizore negotova usoda ljubezni, notranja dramatska linija igre pa je prav za prav prebujenje in osvestitev ljubezni v moškem srcu. Šele ko ta slepi, odrasli otrok izgubi svojo drago, spozna, kaj je izgubil, in to spoznanje mu da moč, da čisto uredi svoje odnose do prve ljubice, se loči od nje, čeprav nima upanja, da bi še kdaj srečal svojo pravo ljubezen. To čisto dejanje mu ljubezen poplača.

Mlada dva človeka sta se srečala, oziroma našla pri Shakespearjevi pesmi o dežju in viharju, ki jo za zaključek komedije »Kar hočete« poje norec. Refrena te pesmi »skozi dež in vihar« in pa »saj dež dežuje sleherni dan« sta v lepem skladu s pesmijo, s katero večna in enakomerna narava pripeva dogodkom med osebami te igre. Tudi v tem malem škotskem mestu »dežuje dež sleherni dan«. In ta pesem narave ubira vsa razpoloženja v drami v tih in pri-srčen ton, s kakršnim govori človeško srce.

Iz spominov Stanislavskega

Okoliščine, v katerih smo pripravljali »Utvo« Čehova, so bile zamotane in neprijetne.

Stvar je bila ta, da je Anton Pavlovič resno obolel. Njegovo stanje je bilo tako, da ne bi bil prenesel še enega takega propada »Utve«, kakršnega je preživela pri prvi uprizoritvi v Peterburgu. Neuspeh dela bi bil lahko ugonobil avtorja samega. S tem nas je svarila pisateljeva do solz razburjena sestra, ki nas je prosila, naj predstavo odpovemo. Toda predstava nam je bila življenjsko potrebna, kajti gmotno je gledališče stalo slabo in treba nam je bilo novega inkasa. Bralec naj si sam predstavlja stanje, v katerem smo igralci pri premieri stopali na oder in pred občinstvo, ki niti od-daleč ni zasedlo gledališča. Ko smo stali na odru, smo prisluškovali notranjemu glasu, ki nam je šepetal:

»Igrajte dobro, sijajno, priborite si uspeh, zmago. A če si ju ne priborite, vedite, da pisatelj, ki ga tako ljubite, umre, in sicer usmrčen z vašimi rokami. Vi boste njegovi rabljí.«

Kako smo igrali, se ne spominjam. Prvo dejanje se je končalo z grobnim molkom v poslušalstvu. Ena izmed igralk se je v obupu onesvestila, jaz sam sem komaj še stal na nogah. Toda nenadoma, po dolgi pavzi, je v občinstvu izbruhnilo rjovenje, ploskanje, besno vzklikanje. Zastor se je zganil ... se razmaknil ... zadrgnil, mi pa smo stali kakor omotení. Nato znova kričanje ... spet zastor ... Vsi smo stali negibno in nikomur ni prišlo v zavest, da se je treba pokloniti. Naposled smo se zavedeli uspeha in smo se jeli v silnem

razburjenju objemati, kakor se objemajo o veliki noči. M. P. Lilini, ki je igrala Mašo in ki je s svojimi zaključnimi besedami prebila led, smo priredili ovacijo. Uspeh je rasel od dejanja do dejanja in se je končal s triumfom. Čehovu smo poslali obširno brzojavko.

Z imenom Čehova je zvezano ime pokojnega kritika N. E. Efrosa, ki je bil najbolj vnet častilec umetnosti Čehova. Pri premieri »Utve« je N. E. Efros prvi planil k rampi, skočil na stol in pričel demonstrativno ploskati. Bil je prvi, ki je proslavljal Čehova kot dramaturga, kakor tudi gledališče in igralce za kolektivno stvaritev te uprizoritve. Takrat se je Nikolaj Efremovič vpisal med najbližje in najintimnejše prijatelje našega gledališča. Dal nam je veliko svojega ljubečega in nežnega srca in je bil do konca dni zvest prijatelj in letopisec gledališču, ki mu je dolžno veliko priznanja in hvaležnosti.

Bolezen ni dala Antonu Pavloviču Čehovu, da bi bil med sezijo prišel v Moskvo. Toda ko je postalo topleje, je pomladi leta 1899. prispel k nam s tajnim upanjem, da bo videl »Utvo«, in je zahteval, naj mu jo pokažemo.

»Poslušajte, jaz jo vendar moram videti, saj sem njen avtor, kako naj sicer še pišem?« — je ponavljal nešteto krat.

Kaj smo hoteli? Sezija je bila pri kraju, gledališče je bilo preko poletja oddano drugemu najemniku, vse naše premoženje je bilo izseljeno in spravljeno v tesen skedenj. Če smo hoteli Čehovu pokazati predstavo, smo morali opraviti skoraj ravno tolikšno delo kakor za začetek nove seziye. Najeti smo morali delavce, razkopati vse dekoracije, rekvizite, kostume, lasulje, jih prenesti v gledališče, sklicati igralce, vaditi, določiti luč i. t. d., i. t. d. In vrh vsega je morala ta produkcija slabo uspeti. Predstave ni bilo mogoče na hitro spraviti v red. Poleg tega bodo nerutinirani igralci na novem kraju raztreseni, kar je za drame Čehova najnevarnejša stvar. Razen tega je bil avditorij podoben skednju, kajti bil je popolnoma prazen. Popravljali so ga, zato so iz njega odnesli vse pohištvo. V prazni dvorani igra ne zazveni in Čehov bo razočaran. Toda njegova beseda je bila za nas zakon in treba je bilo izpolniti njegovo prošnjo.

Ta poizkusna predstava se je vršila v Nikitskem gledališču. Gledali so jo Čehov in še kakih deset gledalcev. Vtis je bil, kakor smo vedeli vnaprej, srednji. Anton Pavlovič je po vsakem dejanju pritekel na oder in njegov obraz nikakor ni izražal notranje radosti. Ko pa je gledal zakulisno življenje, je dobil svojo dobro voljo, smehljal se je, ker je ljubil kulise in gledališče. Nekatere igralce je hvalil, druge grajal. Zlasti neko igralko.

»Poslušajte,« — je govoril, — »ta vendar ne more igrati v moji stvari. Saj imate drugo, čudovito igralko. To je sijajna igralka.«

»Kako pa naj ji vzamemo vlogo?« — smo se potezali zanjo. — »Kajti to bi bilo ravno toliko, kakor če bi jo izključili iz družine. Pomislite, kakšen udarec bi bil to zanjo!«

»Poslušajte, jaz vam pa igro vzamem,« — je odrezal Čehov okrutno, da smo se čudili njegovi trdosrčnosti. Kljub nenavadni nežnosti, obzirnosti in dobroti, ki so bile tako značilne zanj, je bil Anton Pavlovič v umetniških vprašanjih neizprosni in ni bil nikdar na razpolago za kak kompromis.

Da ne bi bolnega človeka jezili in razburjali, mu nismo ugovarjali in smo upali, da se bo sčasoma vse pozabilo. Toda ne! Čehov je včasih popolnoma nepričakovano dejal:

»Poslušajte, ona vendar ne more igrati v moji stvari.«

Pri tisti predstavi se mi je Čehov očitno izogibal. Pričakoval sem ga v garderobi, toda ni ga bilo k meni. Slabo znamenje! Kaj hočemo, šel sem k njemu.

»Oštejte me, Anton Pavlovič,« sem ga prosil.

»Saj je sijajno, poslušajte, sijajno! Samo — strgane čevlje in križaste hlače.«

D drugega nisem mogel spraviti iz njega. Kaj je to? Ali noče povedati svojega mnenja, ali zbija šale, da bi se izmaknil, ali se norčuje? Kajti kako to: Trigorin, modni pisatelj, ljubljenež žensk, — pa križaste hlače in strgani čevlji. Jaz pa sem se oblekel ravno čisto drugače: najelegantnejši kostum, bele hlače, nizke čevlje, bel telovnik, bel klobuk, — in sem si naredil lepo masko.

Minilo je leto dni ali več. Spet sem igral Trigorina v »Utvi« — in nenadoma se mi je med neko predstavo zasvetilo:

Jasno, da mora imeti strgane čevlje in križaste hlače in da sploh ni lepote! V tem je ravno drama, da je za mlada dekleta važno samo to, da si pisatelj in da tiskaš ganljive povesti, — potem se ti bodo Nine Zarečne druga za drugo obešale na vrat in nobena ne bo opazila, da si kot človek nepomemben, da nisi lep in da imaš križaste hlače ter strgane čevlje. Šele ko so ljubavni romani teh »utev« pri kraju, se zavedo, da je njihova dekliska domišljija ustvarila nekaj, česar v resnici nikjer ni bilo.

Globokost in tehtnost opazk Čehova sta me porazili. Bili sta zelo značilni zanj.

Po uspehu »Utve« se je veliko gledališče potegovalo za Čehova in pogajala so se z njim glede uprizoritve njegove druge drame, »Strica Vanje«.

Predstavniki raznih gledališč so obiskovali Antona Pavloviča in se pogajali z njim za zaklenjenimi vrati. To nas je begalo, ker smo se tudi mi potegovali za njegovo dramo. Nekoč pa se je Čehov vrnil domov razburjen in nejevoljen. Pokazalo se je, da je nekdo izmed voditeljev gledališča, ki mu je Anton Pavlovič obljubil svojo igro prej kot nam, nehote užalil pisatelja. Direktor najbrž ni vedel, kaj naj reče in kako naj prične razgovor, in je Čehova vprašal:

»S čim se bavite sedaj?«

»Pišem povesti in novele, pa tudi drame.«

Kaj se je zgodilo potem, ne vem. Nazadnje je Čehovu predložil protokol gledališke repertoarne komisije, v katerem je bilo napisanih veliko pohvalnih besed o njegovi igri, ki je bila sprejeta v spored, dasi pod pogojem, če avtor spremeni konec tretjega dejanja, kjer ogorčeni stric Vanja strelja na profesorja Serebrjakova.

Čehov je zardeval od ogorčenja, ko nam je pripovedoval o neumnem pogovoru, takoj nato pa nam je navedel neutemeljene motive za predelavo drame, kakor so bili navedeni v protokolu, in se je jel na ves glas smeјati. Samo Čehov se je znal tako nepričakovano smeјati v trenutku, ko bi človek pričakoval vse drugo, razen veselega izbruha.

Mi smo natihem triumfirali, ker smo slutili, da je usoda »Strica Vanje« odločena v našo korist. Tako se je kajpada tudi zgodilo. Drama je bila izročena nam, kar je Antona Pavloviča nenavadno

veselilo. Dela smo se lotili takoj. Predvsem smo hoteli izkoristiti navzočnost Antona Pavloviča, ker smo se hoteli pogovoriti z njim o njegovih željah. Toda kakor je tudi čudno, o svojih dramah ni znal govoriti. Prišel je v zadrego in v zmedo in da bi se rešil iz neprijetnega položaja, se je navadno zatekel k svoji običajni frazi:

»Poslušajte, saj sem napisal, tam je vendar vse povedano.«

Ali pa nam je grozil:

»Poslušajte, jaz ne bom več pisal dram. Ali vidite, kaj sem dobil za »Utvo« ...

In je potegnil iz žepa groš, nam ga pokazal in se spet na ves glas zasmel. Tudi mi se nismo mogli zdržati smeha. Razgovor nam je včasih uhajal s poslovnega tira. Počakali smo, pričeli spraševati znova, dokler nas ni Čehov s kako slučajno besedo opozoril na zanimivo misel v drami ali dokler nam ni mimogrede podal kake originalne karakteristike svojih junakov. Tako smo na primer govorili o vlogi »Strica Vanje« samega. Običajno mislijo, da mora kot upravitelj posestva prof. Serebrjakova imeti tradicionalni gledališki kostum ruskega graščaka. Toda Čehov se je uprl.

»Poslušajte«, se je razburjal, »saj je vse povedano. Vi pa drame sploh niste brali.«

Pogledali smo v original, toda našli nismo nobenih podatkov, razen nekaj besed o svileni kravati, ki jo je nosil stric Vanja.

»No, vidite, vidite! Vse je napisano,« nas je prepričeval Čehov.

»Kaj je napisano?« — smo se čudili. »Svilena kravata?«

»Seveda, poslušajte, čudovito kravato ima, to je eleganten, kulturn človek. Saj ni res, da naši posestniki hodijo v namazanih škornjih. To so vzgojeni ljudje, ki se zelo lepo oblačijo, po pariško. Sicer sem pa vse napisal.«

Tudi pri razdelitvi vlog je bilo nemalo zanimivih naključij. Pokazalo se je, da bi morali nekateri maloštevilni igralci naše družine, ki so bili Čehovu pri srcu, igrati vse vloge v njegovi drami. Ko je postalo jasno, da je to nemogoče, nam je Anton Pavlovič zagrozil:

»Poslušajte, predelal bom konec tretjega dejanja in poslal to stvar repertoarnemu komitetu.«

Danes je težko verjeti, da smo se po premieri »Strica Vanje« zbrali v ozki družbi v restavraciji, kjer smo prelivali solze, ker smo

bili vsi mnenja, da je predstava propadla. Toda čas je opravil svoje delo: predstava si je pridobila priznanje in drama je ostala več kot 20 let v našem sporedu in glasovi o nji so šli po vsej Rusiji, po Evropi in Ameriki.

Dež in vihar

*Pa dokler sem bil še bore fantič —
hej ho, kaj mi dež in vihar!
Ves svet je govoril: to vam je tič!
Saj dež dežuje sleherni dan.*

*Pa ko sem odrasel in bil možak —
hej ho, kaj mi dež in vihar! —
pred tatovi zapiral je vrata vsak,
saj dež dežuje sleherni dan.*

*Pa ko sem oženil se, zbogom mir —
hej ho, skozi dež in vihar! —
od jutra v noč samo prepir,
saj dež dežuje sleherni dan.*

*Pa ko sem šel postelje z doma iskat —
hej ho, skozi dež in vihar! —
sem bil ubogi vinski brat,
saj dež dežuje sleherni dan.*

*Ta svet je star in je močan —
hej ho, kaj mi dež in vihar! —
A kaj je nam to! Komad je končan —
mi vam radi bi ugajali sleherni dan.*

*Shakespeare — O. Župančič
(»Kar hočete«, V. dej.)*

Lastnik in izdajatelj: Uprava Narodnega gledališča v Ljubljani. Predstavnik: Oton Župančič. Urednik: Josip Vidmar. Za upravo: Karel Mahkota. Tiskarna Makso Hrovatin. Vsi v Ljubljani.

Foto atelje-studio
J. POGAČNIK
LJUBLJANA
Aleksandrova cesta 3
se priporoča

ALFONZ BREZNIK

LJUBLJANA
ALEKSANDROVA 7

Vsa glasbila in strune

CINKOVO BELILO „BRILJANT“

zlati, srebrni, beli, zeleni in sivi pečat

LITOPON „TITANIK“

originalno 30 % blago, odporno proti svetlobi

SVINČENI MINIJ „RUBIN“

garantirano 30 % svinčenega superoksida

KOVINE IN KOVINSKI POLIZDELKI VSEH VRST!

Metalno akcijonarsko društvo, Ljubljana

Telefon 2727

DEŽ INVIHAR

Igra v treh (slikah).

Spisal Merton Hodge. Po oderski priredila Sierka poslovenil: Filip Kalan.

Režiser: C. Debevec.

Gospa Macfiejeva	Nablocka
Gilbert Raymond	Sancin
John Williams	Potokar
Charles Tritton	Jan
Dr. Paul Duhamel	Debevec
Anne Hargreavesova	Severjeva
Jill Manneringova	Levarjeva
Roger Cole	Drenovec
Peter Morgan, študent	Pianecki

Godi se v univerzitetnem mestu na študentovskem domu gospe Macfiejeve.

Po drugi oddor.

NAJVLJUDNEJE SE PRIPOROČA

Frizer za dame in gospode v pasaži palače VIKTORIJA
LJUBLJANA, ALEKSANDROVA CESTA ŠTEV. 4

Zobna ordinacija

Dentist teh.

Leopold Smerkoli

laboratorij za moderno tehniko in keramiko
ordinira za zdravljenje zob od 8-12 ure dop.
in od 2-6 ure pop.

Ljubljana VII. Celovška cesta 32 // Telefon 34-48